

# THE PROBLEM OF POWER IN THE THINKING OF MICHEL FOUCAULT

Mihai Tiberiu Vas  
PhD Student, Technical University of Cluj-Napoca

**Abstract:** This paper will focus on the analysis of the thinking of Michel Foucault, a postmodern philosopher who lived between 1926 and 1984. Michel Foucault spent a large part of his career as a professor at the College de France, and the particularity of his thinking provided a unique thesis, which is found in the interrogation: How is power used as a creative force by humanity in postmodern society? The present research represents an attempt to encompass, as much as possible, the essence of the concepts of power and governmentality, approached from the perspective of Michel Foucault, in relation to the contemporary historical situation. Michel Foucault's critique becomes a compass that facilitates orientation in modern society, a society that is abounding with data and knowledge that interferes and sometimes slows down (intentionally or not) the observation of the structures of social constructs.

**Keywords:** power; power relations; the reason to govern; governmentality and its main tools (institutions), modern politics.

## Discursul despre putere

Michel Foucault este un gânditor avangardist ce lasă în urmă o moștenire stufoasă, Lucian Popescu afirmând: „Nu știu în ce măsură Foucault a demolat *marele mit occidental*, lansat de Platon, dar putem spune, cu certitudine, că l-a înlocuit cu un alt mit, acela al *inextricabilității dintre cunoaștere și putere*, un fel de *contra-mit* la mitul lui Platon”<sup>1</sup>. Foucault este un opozant vehement al conceptului de gnoseologie transcendentă și, de aceea, filosofia sa dă rămadă acestor percepții transcendente ca nimeni altul dinaintea sa, motivându-și cercetările conform afirmației: „Ceea ce caut eu nu sunt întotdeauna începuturi relative, mai curând instaurări și transformări decât fundamente, întemeieri ... mă străduiesc să fac vizibil ceea ce nu e invizibil decât pentru că se află multe prea la suprafața lucrurilor”<sup>2</sup>.

Filosofia lui Michel Foucault nu este concentrată în mod expres asupra conceptelor etice, însă poate fi abordată și din perspectiva în care principalul obiect de cercetare al său, respectiv puterea, este folosită în acest sens: puterea este văzută de cele mai multe ori ca fiind folosită pentru a manipula ori pentru a transforma corpul social și a-i da formă după voința guvernării, fapt care poate fi catalogat etic sau nu. Putem observa că puterea este folosită de societate în conformitate cu anumite interese care țin sau nu cont de valorile morale. Știm că etica, privită ca fiind un concept al creației umane, se concretizează într-un curent cultural fixat în interiorul unui spațiu geo-politic ce ulterior emană valori care se actualizează și se modifică, astfel că postmodernitatea pare că se află într-un impas, mai ales după ce concepția nietzscheană dă rămadă și ultimele fărâme de narațiuni, aducând în vizor faptul că ne aflăm într-o epocă fără Dumnezeu, fără profeți, în care oamenii trebuie să aleagă singuri ce este și ce nu este corect să facă și, în plus, trebuie să atribuie singuri un sens lumii și existenței, trebuie să își asume responsabilitate în fața alegerilor și deciziilor luate. Atunci când Michel Foucault abordează etica, o face cu eterna mirare, întrebându-se: „se regăsește subiectul ca legat de regula morală prin consecința unei rațiuni interioare mai puternice decât circumstanțele exterioare?”<sup>3</sup>. Pentru Foucault, conduita înseamnă o serie de acțiuni particulare care se confruntă, astfel că „elaborarea conduitelor nu este nici ea pentru indivizi un fel de a justifica într-un fel superficial și în mod iluzoriu, subordonarea lor față de reguli, ea

<sup>1</sup> Lucian Popescu, *Foucault, cunoașterea și istoria*, Institutul European, Iași, 2011, p. 85.

<sup>2</sup> Michel Foucault, *Arheologia Cunoașterii*, tr. Bogdan Ghiu, ed. Rao, București, 2010, p. 278.

<sup>3</sup> Matheiu Potte-Bonneville, *Michel Foucault - Neliniștile istoriei*, tr. Irina Balotescu, ed. Ideea Europeană, București, 2010, p. 198.

constituie din contră, o formă de libertate”<sup>4</sup>. Libertatea pentru Foucault se concretizează prin puterea individului de a se opune încontinuu puterii statului, însă, în această luptă, statul are un avantaj: dictează modul de a fi al conduitei, și o face prin instaurarea instituțiilor și a programelor politice menite să educe și să modifice atât corpul social, cât și pe cel cultural – astfel că puterea guvernamentală acționează practic din interiorul corpului social.

Matheiu Potte-Bonneville, relevă modul în care Foucault abordează temerile societății, neliniștile ei, tabuurile, dar și modul în care aceste fenomene sociale își fac loc în actualitate sau sunt izgonite, exilate. Pe lângă depistarea reticenței societății față de tabu-uri, Foucault observă nu numai că societatea are și frici, ci ajunge să le și evidențieze proprietățile și aparențele pentru a le folosi ca exemple în teoria sa a puterii. Pentru Foucault, la fel ca pentru T. Hobbes, fricile devin laitmotivele pentru care o societate ia naștere, dar și pentru care oamenii își justifică aderarea ori apartenența la o societate anume și astfel, la acceptarea contractului social. Avem deci în contractul social, în special motivele negative și măsurile ce pot și vor fi luate împotriva celor care încalcă regulile, aceștia aflându-se mereu în ipostaza de a deveni renegați, caz în care vor trebui să fie „mântuiți” (iertăți), ca mai apoi să fie integrați. Această „mântuire” are loc în urma executării unui „canon” – dacă Dumnezeu nu vrea moartea păcătosului, ci îndreptarea lui, la fel vrea și societatea de la individ. Pe lângă reglementarea și legiferarea unor drepturi ori a unor delict, programele guvernamentale mai au în vedere și depistarea de noi „anomalii” ale societății. Se cercetează în special deviațiile de la normă, dar și modurile în care acestea pot fi depistate, controlate, etichetate și eventual pedepsite, pentru ca ulterior să fie îndreptate, aliniat și integrate în societate. Toate acestea fac obiectul Puterii.

Cel mai mult pare că grija lui Foucault este căutarea unui mod de a normaliza, prin justificare argumentativă, anomaliiile societății, sau de a încerca să le expună publicului larg drept trăsături inalienabile ale diversității speciei umane. Pe de altă parte, prin cercetarea sa despre inechități și inegalități sociale, Foucault abordează în special puterea din perspectiva în care aceasta devine opresivă. Prin prisma foucaultiană, puterea este folosită în special cu scopul de a categorisi, a separa ori de a marginaliza. De aceea, Foucault contestă mereu metodele mecaniciste ale statului prin care este dominată societatea modernă.

Pentru Foucault, puterea nu este concepută ca o entitate sau o posesiune a unui individ ori grup, ci ca o relație complexă și fluidă care se manifestă în toate aspectele societății. Puterea nu este exclusiv concentrată în mâinile guvernării, ci ea este dispersată exercitându-se în moduri multiple în cadrul relațiilor sociale. De cele mai multe ori, puterea corpului social opune rezistență celei guvernamentale, astfel că puterea în sinea ei nu este doar o formă de dominare coercitivă, ci poate fi și benefic productivă, apărătoare de drepturi, creatoare de libertăți.

Observăm astfel că Puterea nu este un instrument sau o unealtă, ci este un flux aflat într-un proces continuu de extindere ce creează neîncetat câmpuri de forțe care influențează, ordonează, induce și reglementează modul de gândire, comportare, de raportare a relațiilor interumane. Puterea nu este statică, ci se află într-o continuă transformare în care se reconfigurează, nu poate fi oprită și conservată, însă poate fi pierdută, manipulată ori fructificată; ea este dinamică și are deci nevoie să fie întreținută și alimentată încontinuu. Din perspectiva foucaultiană, aceasta poate fi definită drept relație de interacțiune și influență care se extinde în toate aspectele vieții și care poate produce nu doar forme de control, opresiune, coerciție, ci și cunoaștere, emancipare și rezistență. Jeffrey Nelson amintește în această privință că „Acest lucru este limpede la Foucault: rezistența sau posibilitatea de rezistență constituie piatra de temelie a însăși definiției „relației de putere”, care, important, nu este doar o relație de dominație (deși dominația se poate dovedi a fi un efect al relațiilor putere deschise și periculoase)”<sup>5</sup>.

---

<sup>4</sup> *Ibidem*, p. 211.

<sup>5</sup> Jeffrey T. Nelson, *Foucault beyond Foucault: power and its intensifications since 1984*, ed. Stanford University Press, Stanford, 2008, p. 104 (tr. proprie).

Două întrebări legitime ar fi: Cum putem totuși concepe puterea din altă perspectivă, însă fără a ne îndepărta prea mult de concepția lui Foucault? Cum ia ființă puterea, îi putem repera începuturile? Foucault se ferește să elaboreze o definiție clară a puterii și, de aceea, vom apela la arheologia sa ca metodă de cercetare și vom căuta în Istoria Ideilor, pentru a repera concepte similare. Urmărind acest tipar, am depistat definițiile lui Max Weber despre putere din *Etica Protestantă*, pe care le putem corela cu termenul putere a lui Foucault. Așadar, în filosofia lui Weber, identificăm trei tipuri de putere legitimă: cea tradițională, bazată pe reguli străvechi și pe sacralitatea tradiției; cea charismatică, bazată pe dotări excepționale, ori atribute mesianice, primite din bagajul genetic ori de la divinitate; cea rațională – puternic bazată pe reguli raționale universale. Chiar dacă, pentru Weber puterea se dezvoltă prin practicarea dezvoltării de sine, ea ajunge, la fel ca și în filosofia foucaultiană, să creeze realități, deși „Practicile sinelui pentru a genera putere, pentru a împuternici sinele pentru inovarea și stăpânirea lumii raționalizate, sunt necesare tocmai pentru că, pentru Weber, raționalizarea nu numai că dezamăgește, ci și dez-împuternicește. Într-adevăr forma ei ca disciplină, raționalizarea „reduce din ce în ce mai mult semnificația carismei și acțiunii diferențiate individual”<sup>6</sup>.

În concepția lui Weber, practica de sine se referă la modul în care indivizii își formează propria identitate și își gestionează propriul comportament în cadrul contextului socio-cultural din care fac parte. Astfel că practica de sine implică un proces de auto reflexie și autodisciplinare, prin care indivizii încearcă să se conformeze anumitor standarde morale, etice și culturale. Practica de sine poate fi înțeleasă ca un set de practici și strategii prin care indivizii își modelează comportamentul pentru a se conforma unor idealuri și norme socioculturale.

În mare parte, și Foucault conceptualizează același lucru precum Max Weber, împărțind puterea în trei categorii, chiar dacă acțiunea puterii diferă în cele două gândiri: puterea tradițională are la bază discursul narativ și obiceiul, cea charismatică are la bază suveranitatea deținută prin folosirea de *parrhesia* (mesianică – exemplul lui Pericle, care convinge poporul să adere la politicile sale), iar cea rațională are la bază enunțuri științifice ori filosofice. Răspunsul pe care noi îl găsim este acela că puterea, dintr-un anumit punct de vedere, acționează în interiorul unei comunități formate dintr-un grup de indivizi cu interese comune care se află într-o continuă acțiune și care se ghidează ori după credințele comune a grupului (telosul interior), ori după credințele liderilor. Observăm că intențiile unui grup sunt de regulă însușite de la cineva cu spirit mesianic care și-a revărsat autoritatea asupra grupului, deci tot ale unui individ, chiar dacă acaparează adepți, și atunci revenim la acțiunile individuale, creându-se astfel un cerc vicios. Aceste intenții sunt cele care dau energie atât curentului politicii, cât și celui al eticii. Având în vedere faptul că mereu se formează comunități cu idealuri comune de-a lungul istoriei care se destramă sau se măresc, putem observa cu claritate cum, în urma acestei mișcări continue, puterea este supusă și ea contingenței și nevoii de a se orienta mereu.

La fel cum Foucault pleacă de la *Guvernare de sine* și ajunge la *Guvernarea celorlalți*, în același mod putem observa că statele și guvernele sunt formate din indivizi, și, la fel cum individul este unic, la fel sunt și statele conduse de aceștia și, de aceea, vor prelua de la ei gândirea lor, care va implementa o politică ce va tinde să preia trăsăturile acestuia, iar ulterior se va răsfrânge asupra întregului colectiv, creând un spirit unitar, de obicei concretizându-se în ceea ce numim spirit național. Însă, în contextul conflictual global, observăm o chestiune veche, începând din antichitate, anume că Spiritul mesianic poate fi dus până la paroxism, ajungând-se uneori la masacre și războaie făcute în numele dreptății (răul crede întotdeauna că are dreptate, nu că înfăptuiește binele), masacre care nu numai că s-au dovedit a fi crunte pentru umanitatea însăși, dar au dovedit și că această sete mesianică de multe ori a fost o fatalitate pentru cei conduși de ea. Cum sunt indivizii atrași într-un război? O explicație posibilă pentru acest comportament ar fi aceea că: „Oricât ar concepe omul războiul, dacă faci apel la indivizi izolați ca atare,

---

<sup>6</sup> Harvey Goldman, *Politics, death, and the devil: self and power in Max Weber and Thoma s Mann*, ed. University of California Press, Ltd. Oxford, 1992, p. 11 (tr. proprie).

fiecare va fi în cele din urmă împotriva războiului. Cum se face totuși că el acceptă războiul, în colectivitate? Nu este vorba aici de psihologia curioasă a mulțimilor, ci de un fenomen mai profund, bazându-se pe solidarități istorice nebănuite. În fiecare om care pleacă la război se petrece următorul proces: nu accept războiul, dar îl fac ca națiune. Individual, istoria are un mai mare coeficient de raționalitate, decât colectiv”<sup>7</sup>.

Foucault deconstruiește politica modernă, expunând modul în care puterea suverană constrânge individul, transformându-l în supus, subiectul actului puterii suverane fiind individul deținător de anumite calități, capacități și potențialități naturale de care suveranitatea are nevoie. Puterea suverană este explicată de autor ca fiind o putere unitară care se folosește de o putere mistică ce derivă din urma unei multitudini de discursuri narative care, de obicei, motivează ori justifică, încercând să legitimizeze dobândirea puterii suverane de la divinitate. De aceea, puterea suverană își oferă o legitimitate proprie tocmai prin însăși suveranitatea sa, astfel că „teoria suveranității reprezintă ciclul de la subiect la supus, ciclul puterii și al puterilor, ciclul legitimității și al legii”<sup>8</sup>. Puterea suverană domină individul printr-un contract social pus în acțiune, în primul rând, prin intermediul unor operații legislative, creându-se astfel instituții ale puterii guvernamentale care ajung ulterior să „fabrice” supuși apelând la diferite mijloace. Nu de puține ori, observăm o formă de machiavelism în drumul acestui contract care spre împlinirea sa folosește o tactică aparent robotică și lipsită de orice fărâmbă de umanitate, de aceea avem impresia se reglementează un utilitarism pur la orizont, mai ales că: „universitățile și instituțiile de învățământ superior sunt solicitate să formeze acum competențe, și nu idealuri: atâția medici, atâția profesori de cutare sau cutare disciplină, atâția ingineri, atâția administratori etc. Transmiterea cunoștințelor nu mai este destinată formării unei elite capabile să îndrume națiunea în emancipare sa, ea furnizează sistemului actori capabili să-și îndeplinească în mod convenabil rolul în posturile pragmatic de care au nevoie instituțiile”<sup>9</sup>.

În contextul actual, ne întrebăm – la fel cum și Foucault o face, atunci când pune în discuție anvergura conflictelor sociale (ce uneori se materializează prin război fizic) ca analiză a raporturilor de putere și ca matrice a tehnicilor de dominație și atunci când afirmă că raportul de putere este unul de conflict, dacă nu cumva din procedeele utilizate în stările conflictuale tragice pot fi analizate în detaliu relațiile de putere. Conform lui Foucault, relațiile de putere moștenite din sistemele regal-imperiale și implementate în sistemele contemporane sunt percepute în general precum un conflict permanent în ordinea civilă, afirmând că ordinea este de fapt menținută de conflictele dintre relațiile de putere, iar omul se află într-un conflict permanent cu aproapele său.

Care este rațiunea guvernării în aceste situații conflictuale? Foucault, atunci când dezvoltă subiectul conștiinței de sine și practica guvernării, afirma că „Este vorba, pe scurt, dacă vrei, de a studia raționalizarea practicii guvernamentale în însăși exercitarea suveranității politice”<sup>10</sup>. De amintit este faptul că, atunci când Foucault face referire la putere, o face exclusiv gândind-o ca putere de stat care este înfiripată în modul de funcționare intern a statului, dar care se află și în relație cu exteriorul, cu alte puteri.

O chestiune importantă evidențiată de Foucault este modul în care capitalismul evoluează și pornește pe drumul său care este plin de schimbări, drum care pare că se îndreaptă spre socialism democrat. Calea de la capitalism spre socialism democrat, indică Foucault, este modelul politic german de după cel de al Doilea Război Mondial, folosit în reconstrucția Germaniei, numit neoliberalism. În urma acestor evenimente observă că Statul de Drept este statul format potrivit principiilor statului pur liberal coroborate cu cele ale statului pur social. În Europa actuală, există guvernamentalități care conduc după acest model al drepturilor omului, fapt pentru care avem drepturi naturale și drepturi pozitive. Dacă

<sup>7</sup> Emil Cioran, *Schimbară la față a României*, ed. Humanitas, București, 2001, p. 106.

<sup>8</sup> Michel Foucault, *Trebuie să apărăm societatea*, tr. Bogdan Ghiu, ed. Ideea, Cluj, 2009, p. 47.

<sup>9</sup> Jean-Francois Lyotard, *Condiția postmodernă*, tr. Ciprian Mihali, ed. Ideea, Cluj, 2003, pp. 75-76.

<sup>10</sup> Michel Foucault, *Nașterea Biopoliticii*, tr. Bogdan Ghiu, Editura Ideea, Cluj, 2007, p. 13.

cele naturale sunt garantate prin legi și constituții, cele pozitive sunt doar enunțate și ele trebuie accesate, cum ar fi: dreptul la șomaj, la ajutoare sociale, la alocații. Totuși, pentru ca această combinație socio-liberală să funcționeze, ne amintește Foucault, este necesar ca forța de guvernare să dețină și latura de stat polițienesc ca element coercitiv, deoarece ea are rolul de a reglementa câmpurile de acțiune a statului, de a le păzi, de a le crea, de a le dezvolta în măsura în care se raportează ca realitate din punct de vedere al libertății și dreptului. În gândirea lui Foucault, acest nou mod de guvernare se înființează conform principiului: „Ceea ce constituie modelul german și se răspândește în momentul de față, nu este așa-numitul *Etat de police*, ci statul de drept – *Etat de droit*”<sup>11</sup>.

Două modele principale de guvernare au ca discurs de bază libertatea: cel capitalist și cel comunist – ambele promit libertate și stabilitate economică și ambele pot fi clasate, într-o anumită măsură, drept state disciplinare, însă diferența dintre ele constă în modul în care ele se raportează la realitate. De exemplu, în comunism, deși deviza este „toți egali”, putem observa că, în perioada comunistă a României sau chiar a Rusiei de astăzi, raportarea guvernamentală la realitate este diferită, sau egalitatea este doar ideatică. Foucault evidențiază că socialismul nu poate deveni o guvernare de sine, ci are nevoie să fie atașat obligatoriu de un alt concept ideologic politic, concluzionând că „Socialismului îi lipsește o rațiune guvernamentală”<sup>12</sup>. Puterea guvernamentală caută în general ca lucrurile să fie cât mai eficiente și, de aceea, își ajustează mereu instituțiile și tehnologiile la nevoile factuale. Observăm cum autorul constată faptul că raționalitatea economică a marxismului nu include o raționalitate guvernamentală, de aceea afirma socialismul în practică are nevoie să fie raliat la o guvernamentalitate (exemplul blocului comunist). Todd May descoperă că în filosofia foucaultiană: „Nu există Cunoaștere; există cunoștințe. Nu există nici o rațiune; există raționalități. Și așa cum este lipsit de sens să vorbești în numele – sau împotriva – Rațiunii, Adevărului sau Cunoașterii, nu are sens să te angajezi în Politică. Ideea că există o singură politică adevărată care ne va conduce la mântuirea noastră este o minciună periculoasă, după cum va atesta experiența sovietică. În loc de Adevăr, există adevăruri; iar în loc de Politică, există micropolitică”<sup>13</sup>.

Politica, trebuie, și este obligată să facă față contingenței atât pentru a media conflictele sociale, cât și pentru a le evita, de aceea în politica europeană nu există idealuri utopice (sau cel puțin nu mai există momentan), ci numai un pragmatism politic. În general, politicul urmărește să dețină puterea pentru a conduce în contextul realizării bunăstării poporului, însă el poate conduce și după propriul telos oligarhic. Într-un stat modern, luând în calcul faptul că există o divergență continuă a națiunilor, nu sunt valabile decât soluțiile specifice. Aceste soluții specifice se legitimează pe baza unor discursuri. Și de această dată, discursul în planul conflictual ce es răspunzător cu medierea, din perspectiva foucaultiană a puterii, este similar cu discursul războiului elaborat de T. Hobbes. Putem observa că războiul (conflictul) este desfășurat fără întrerupere și are loc pe toate planurile sociale, prezent în permanență cu scopul de a instaura egalitatea și echitatea, la fel cum scopul guvernării este de a instaura bunăstare. Dacă societatea este angrenată într-o stare permanentă de război situată în paradigma „*si vis pacem, para bellum*” identificăm astfel două tipologii de raporturi de putere – puterea instaurată și puterea impusă; în primul raport puterea este încredințată iar în al doilea puterea este luată forțat, însă, în ambele situații, vom identifica o dominație suverană. Puterea suverană va conduce prin legi care sunt în fapt instrumente de putere, ce uneori sunt mascate sub stindardul binelui comun, și care nu doar că îngădesc puterea poporului, ci și o controlează. Între puterea suverană și puterea supusă se iscă mereu conflicte și, ne spune Foucault, că atunci când au loc răsturnări guvernamentale, e posibil ca la putere să ajungă guvernări anterioare cu principii mai învechite, care vor încerca să instaureze valori sau tradiții cu rădăcini pierdute, însă trunchiate ori corupte și de cele mai multe ori rupte de actualitate (situația Afganistanului de astăzi).

---

<sup>11</sup> *Ibidem*, p. 172.

<sup>12</sup> *Ibidem*, p. 94.

<sup>13</sup> Todd May, *Between genealogy and epistemology: psychology, politics, and knowledge in the thought of Michel Foucault*, ed. The Pennsylvania State University Press, Pennsylvania, 1993, p. 2 (tr. proprie).

Autorul francez mai observă și că lupta tuturor împotriva tuturor, a suveranului împotriva poporului este revolta, și că ea se găsește și ca substrat al instituțiilor de putere. Din altă perspectivă, Max Weber identifică conceptul de luptă socială ca fiind întotdeauna o relație socială agitată îndreptată împotriva rezistenței, deși aceste conflicte izbucnesc inițial pentru afirmare și nu se concretizează prin forță fizică sau armată, ci se exprimă în termeni de concurență economică, religioasă ori ideologică. Conflictul mai face un lucru, desființează realități pentru a instaura altele: „Războiul este un fel de ruptură care suspendă dreptul și îl răstoarnă, [...] permite trecerea de la un sistem de drept la altul.”<sup>14</sup> Pentru a înțelege faptul că războiul, în adevăratul sens al cuvântului, deturneză dreptul, fapt afirmat de Foucault, trebuie obligatoriu să înțelegem ca dual conceptul de drept, pe de-o parte ca legitimitate, ca revendicare, ca motivare pentru a deține orice, și pe de altă parte în sens legislativ-juridic. Privind în interiorul istoriei, putem ușor observa cum la finalul oricărui război, învingătorul își instaurează puterea legitimând-o după propria voință, astfel că noua conducere trebuie să își mențină noua putere acaparată și orice conducere cotropitoare își poate menține puterea numai prin coerciție, fapt demonstrat de istorie.

Foucault analizează „războiul cu fundamentele dreptului, în raport cu forma bătăliei și în raport cu faptul istoric al invaziei și cu faptul istoric reciproc invaziei care este revolta”<sup>15</sup>. Trecând prin cercetările lui Henri de Boulainvilliers, autorul francez observă că istoria este privită de către unii filosofi precum un drum construit în baza luptelor. Modul în care, pentru Boulainvilliers, libertatea se exercită prin raporturi de forță, are loc deoarece drepturile sunt construite de societate și nu există drepturi naturale, astfel că societatea garantează în fapt libertatea, ea neexistând în afara ei. Tot în concepția lui Boulainvilliers, este evidențiat faptul omul schimbă natura atunci când ajunge la cunoașterea ei, folosindu-se de știință. Foucault numește fenomenul de auto-reglementare guvernamentală calculul forțelor de putere și evidențiază faptul că, la Boulainvilliers, lupta care continuă după războiul propriu zis în societate este un conflict real, dar și ideatic, precum cel a lui T. Hobbes, unde găsim situația *individa contra individ*. Avem de-a face cu un război real care este „operatoriu în interiorul corpului social”<sup>16</sup>, unde grupurile se află într-o permanentă dispută, deci nu doar individ contra individ sau individ contra guvernamentalitate, ci și grup contra grup.

Foucault caută, printre altele, și să găsească cu ajutorul arheologiei sale modul în care are loc transferul de putere prin contextul războaielor, cum cei slabi ajung să devină puternici și cum cei puternici ajung să devină slabi, cum puterea creează un cerc vicios.

---

<sup>14</sup> Michel Foucault, *Trebuie să apărăm societatea*, tr. Bogdan Ghiu, ed. Idea, 2009, Cluj, p. 130.

<sup>15</sup> *Ibidem*, p. 130.

<sup>16</sup> *Ibidem*, p. 135.

## BIBLIOGRAPHY:

1. GOLDMAN, Harvey, *Politics, death, and the devil: self and power in Max Weber and Thomas Mann*, ed. University of California Press Ltd., Oxford, 1992.
2. CIORAN, Emil, *Schimbarea la față a României*, ed. Humanitas, București, 2001.
3. FOUCAULT, Michel, *Arheologia Cunoașterii*, tr. Bogdan Ghiu, ed. Rao, București, 2010.
4. FOUCAULT, Michel, *Trebuie să apărăm societatea*, tr. Bogdan Ghiu, ed. Idea Design & Print, Cluj, 2009.
5. FOUCAULT, Michel, *Nașterea Biopoliticii*, trad. Bogdan Ghiu, ed. Idea Design & Print, Cluj, 2007.
6. LYOTARD, Jean-Francois, *Condiția postmodernă*, tr. Ciprian Mihali, ed. Ideea, Cluj, 2003.
7. MAY, Todd, *Between genealogy and epistemology: psychology, politics, and knowledge in the thought of Michel Foucault*, ed. The Pennsylvania State University Press, Pennsylvania, 1993.
8. NELSON, Jeffrey T., *Foucault beyond Foucault: power and its intensifications since 1984*, ed. Stanford University Press, Stanford, 2008.
9. POPESCU, Lucian, *Foucault, cunoașterea și istoria*, ed. Institutul European, Iași, 2011.
10. POTTE-BONNEVILLE, Matheiu, *Michel Foucault - Neliniștile istoriei*, tr. Irina Balotescu, ed. Ideea Europeană, București, 2010.